

SIMPOZIJ ETNOLOGA KONZERVATORA (SEK): PREDSTAVLJANJE MUZEJA BRODSKOG POSAVLJA I BAŠTINE BRODSKOG KRAJA NA MEĐUNARODNIM SKUPOVIMA

KAROLINA LUKAČ □ Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod

Uvod. Konzervatorski odjeli u Šibeniku i Trogiru, u suradnji s hrvatskim i slovenskim kolegama etnologima konzervatorima, organizirali su u listopadu 2023. godine X. međunarodni simpozij o zaštiti kulturne baštine pod nazivom *Teorijski i društveni kontekst konzervatorskog rada*. Osim etnologa, na simpoziju su sudjelovali i stručnjaci drugih struka iz Slovenije, Hrvatske, Sjeverne Makedonije, Srbije te Bosne i Hercegovine.

Jubilarni, X. simpozij etnologa konzervatora (SEK) tematski je bio podijeljen na više cjelina unutar kojih se raspravljalo o aktualnim temama zaštite kulturnog identiteta i baštine te o problemima povezanim s njima, a razmijenjene su ideje i iskustva o načinu rješavanja problema koji se pojavljuju tijekom obnove i revitalizacije baštine. Nakon izlaganja i rasprava zaključeno je kako je potrebno proširiti suradnju i s kolegama iz drugih zemalja koje još ne sudjeluju na SEK-u, i to ne samo zbog razmjene znanja, mišljenja te iskustava već i kao međusobni stručni poticaj.

Na simpoziju je izloženo 30-ak tema, a u drugom dijelu prvog sklopa s temom *Prirodne i društvene promjene koje ugrožavaju baštinu* predstavljen je zajednički rad Muzeja Brodskog Posavlja i Konzervatorskog odjela u Slavonskom Brodu o sigurnom načinu čuvanja pokretne baštine, pripremi dokumentacije i nužnosti jače suradnje institucija i stručnjaka različitih profila.

Simpozij etnologa konzervatora

Simpoziji etnologa konzervatora u svojim su počecima, uz sudjelovanje stručnjaka samo iz Hrvatske i Slovenije, bili rezultat dvadesetogodišnje suradnje usmjerene na problematiku zaštite i očuvanja etnografske i kulturne baštine. Održavali su se naizmjenično u Hrvatskoj i Sloveniji, a odnedavno se održavaju i u Srbiji i Sjevernoj Makedoniji.

Inicijatori takvog načina suradnje bili su Dušan Strgar iz Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Novo mesto i Ana Mlinar iz Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture Republike Hrvatske u Zagrebu. Potreba za takvom suradnjom pojavila se zbog više razloga: zbog izostanka stručnih skupova u konzervatorskoj struci u Hrvatskoj, nepostojanja organiziranih kontakata među etnologima konzervatorima na međunarodnoj razini, nedostatka literature s područja obnove tradicijskoga graditeljstva, potrebe pronalaska i angažmana specijaliziranih majstora i nabave graditeljskih materijala te zbog nužnosti razmjene strukovnih iskustava.

IM 55, 2024.

POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

sl.1. Sudionici X. SEK-a na utvrđi sv. Nikole

sl.2. Knjižica sažetaka X. SEK-a, Šibenik – Trogir, 2023.

sl.3. Otvorenje X. SEK-a u Kući umjetnosti „Arsen“, Šibenik

sl.4. Usitnjavanje jabuka u valovima na manifestaciji Ižimača u etnoparku u Beravcima, FE 6860, Zbirka fotografija, Etnografski odjel, Muzej Brodskog Posavlja, 1981.

sl.5. Ižimača u etnoparku u Beravcima, 2015.

1 Ana Mlinar, „Početak ponovne suradnje slovenskih i hrvatskih etnologa konzervatora – održavanje SEK-a”, u: *Zbornik radova II. simpozija etnologa konzervatora Hrvatske i Slovenije*, ur. Ana Mlinar (Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Zagrebu, 2003), 19.

2 Ana Mlinar i Zoran Čiča, „Uvodna riječ”, u: *Zbornik radova IV. simpozija etnologa konzervatora Hrvatske i Slovenije*, ur. Sanja Buble i Zoran Čiča (Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 2010), 7.

3 Odluka o proglašenju zakona o potvrđivanju konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, *Narodne novine* 5/05 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/full/2005_06_5_47.html (26. travnja 2019.).

4 *Pravilnik muzeja i biblioteke gradske općine* donesen je nakon osnivanja Gradskoga i arheološkog muzeja u Brodu na Savi 23. siječnja 1934. Ivana Artuković-Zupan [et. al.], *Sakupljamo zajedno. Primove 2011. – 2015.*, Muzej Brodskog Posavlja, 2016., str. 3.

5 Tema VI. SEK-a bila je *Tradicijaska kulturna baština između otkrića i zaborava*, a njome se nastojalo upozoriti na problematiku *otkrivanja* odnosno zanimanja za tradicijsku baštinu i na potrebu angažmana struke u njezinu očuvanju, kao i na problem *zaboravljanja* odnosno zanemarivanja te iste baštine, što se od 19. stoljeća događalo u intervalima.

6 Karolina Lukač, „Ižimača – gospodarski objekt tradicijske arhitekture i folklorna manifestacija”, u: *Zbornik radova VI. simpozija etnologa konzervatora Hrvatske i Slovenije*, ur. dr. sc. Zarko Španićek (Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 2018) 179, 184.

7 Karolina Lukač, „Ižimača – objekt tradicijskog gospodarstva brodskog Posavlja”, *Informatica Museologica* 48 (2018): 133.

8 Isto, 133.

Prvi SEK naslova *Zaštita i očuvanje tradicijske kulturne baštine u parkovima prirode Lonjsko polje i Kupa* održan je 2000. u Metliki (Slovenija), a drugi je održan u Starigradu Paklenici u Hrvatskoj, kada je zaključeno da „tradicijska kultura može biti značajan kulturni i turistički resurs države, ali je zapuštena i zanemarena. Tradicijska baština vrlo je bogata, ali nije dovoljno uključena u turističku ponudu...”¹.

Zajednički nazivnik simpozija bila je zaštita i očuvanje tradicijske kulturne baštine, a izlagalo se i raspravljalo o brojnim drugim temama kao što su muzeji na otvorenome, zaštita kulturne baštine u parkovima prirode i nacionalnim parkovima, UNESCO i tradicijska baština, prostor i baština kao resurs u najnovijim oblicima privređivanja...

S vremenom su se simpoziju pridruživali arhitekti, povjesničari umjetnosti te stručnjaci iz muzeja, s fakulteta, iz turističkih zajednica i lokalne samouprave, sve s ciljem da se konzervatorskom poslu pristupi interdisciplinarno.² Upravo je interdisciplinarnost i uključivanje svih stručnjaka koji se bave baštinom otvorilo priliku Muzeju Brodskog Posavlja za sudjelovanje na simpozijima, a teme poput propadanja baštine, nužnosti ubrzanog dokumentiranja te prikupljanja i objavljivanja spoznaja o baštini kako bi se podigla svijest o njezinoj vrijednosti bili su dodatni poticaji za uključivanje u rad skupa.

Predstavljanje materijalne baštine Brodskog Posavlja na SEK-u

Zadaća muzeja je pohrana, obrada i interpretacija predmeta odnosno materijalnih svjedočanstava proteklih razdoblja radi očuvanja pokretne i nepokretne te nematerijalne baštine koja se odnosi na „(...) znanja, umijeća, kao i instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore koji su povezani s tim, koje zajednice, skupine i u nekim slučajevima, pojedinci prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine”.³

Interpretacija baštine temelj je za ispravno razumijevanje, a potom i za korištenje tom istom baštinom.

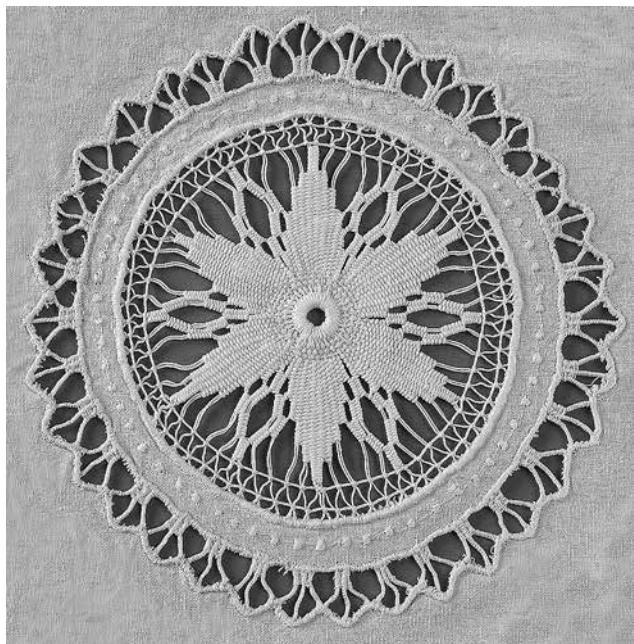
Uz istraživački rad, prikupljanje, čuvanje, analizu i prezentaciju građe, Muzej vodi brigu i o vrijednome arhivskom gradivu s područja Brodskog Posavlja. Od samih početaka brodski je muzej svoje zbirke obogaćivao i fotografijama te dokumentarnom građom, jednako važnim svjedočanstvima o životu, običajima i vjerovanju određenog kraja, čime je dokazao da slijedi misiju zabilježenu u prvom *Pravilniku muzeja*, u kojemu stoji da je cilj muzeja „(...) da prikuplja starine iz narodne i inostrane prošlosti bez obzira na njihovu vrstu i kakvoću, kao i sve etnografske i folklorističke vrijednosti...”⁴.

Muzej Brodskog Posavlja prvi se put uključio na VI. SEK⁵ s temom *Ižimača, gospodarski objekt tradicijske arhitekture i folklorna manifestacija*, koja je predstavljena u tematskom sklopu *Obnova i očuvanje tradicijske baštine – od konzervatorske podloge do prezentacije*.

S obzirom na trend negativne prezentacije i iskorištavanja baštine, izlaganjem i radom objavljenim u zborniku nastojalo se prezentirati značenje *ižimače* za brodskoposavske krajeve. Takve starinske naprave za cijedenje jabučnog soka upotrebljavale su se u selima, uglavnom istočnog dijela Brodskog Posavlja, do sredine 20. stoljeća. Jedna od posljednjih *ižimača* Brodskog Posavlja izrađena je 1920. u Prnjavoru, a radila je sve do 1956. godine.

Budući da je ta *ižimača* bila jedna od malobrojnih očuvanih naprava i jedina na kojoj se široj javnosti prezentirao njezin rad, prepoznat je njezin kulturni, edukativni i turistički potencijal, zbog čega je obnovljena i sačuvana od propadanja. Za nužnost njezine obnove i očuvanja od propadanja založila se 1997. Ana Mlinar, etnologinja konzervatorica, viša savjetnica u Ministarstvu kulture, Upravi za zaštitu kulturne i prirodne baštine Konzervatorskog odjela u Zagrebu.⁶ Projekt obnove *ižimače* proveden je u dvije faze. U prvoj fazi, 2006. godine, izrađeno je korito za drobljenje voća, a u drugoj fazi, onoj 2007. godine, završen je konzervatorsko-restauratorski postupak.⁷

U izlaganju je upozoreno na probleme koji su se pojavili tijekom obnove *ižimače*, a s kakvima se obično suočavamo i pri zaštiti i obnovi i drugih objekata. Osim izrade konzervatorske i tehničke dokumentacije, otežavajuća okolnost bilo je pronalaženje izvodača radova s licencijom, upotreba odgovarajućih materijala, primjena prihvatljive tehnologije i poštovanje relativno kratkih građevinskih rokova.⁸

sl.6. Izrada sunčane čipke – motiva.

Otvorenje izložbe *Sunčana čipka – motivi*, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, 2006.

sl.7. Sunčana čipka – motiv, Muzej Brodskog Posavlja

Nematerijalna baština

Osim materijalne, i nematerijalna je baština iznimno važna za razumijevanje i prezentaciju baštine te za njezinu zaštitu. Stoga je i ona predmet istraživanja Muzeja Brodskog Posavlja odnosno njegova Etnografskog odjela još od vremena osnivanja ustanove 1934.

Godine 2019., na VIII. SEK-u održanome u Bitoli (Sjeverna Makedonija), čija je glavna tema bila *Upravljanje kulturnom baštinom: od valorizacije do interpretacije*, predstavljena je *sunčana čipka* – specifična vrsta čipke koja se na području Brodskog Posavlja pojavila prije 100-tinjak godina, a danas je jedan od njegovih najprepoznatljivijih simbola. Ta je čipka prezentirana na brojnim izložbama, sajmovima i festivalima radi animacije posjetitelja, osobito mladih, a cilj te akcije bilo je očuvanje tradicijske baštine i promidžba kulturnog turizma, posebice čipkarstva. Izlaganje *Nematerijalna kulturna baština brodskog Posavlja: umijeće izrade sunčane čipke – život tradicije u suvremenosti* predstavljeno je u tematskom sklopu *Obnovljena baština – nova vrijednost*.⁹

Iako je umijeće izrade *sunčane čipke* novija tradicija, lokalna zajednica usvojila ga je kao svoju kulturnu vrijednost i dio svoga danas prepoznatljivog identiteta.

S obzirom na to da je prema ICOM-ovu etičkom kodeksu uloga muzeja očuvanje i promicanje prirodnoga i kulturnog nasljeđa, vrednovanje *sunčane čipke* započelo je upravo u Muzeju Brodskog Posavlja. „Interakcija između muzeja i zajednice i promocija njene baštine sastavni je dio obrazovne uloge muzeja.”¹⁰ Radi prezentacije čipke, bilo je potrebno provesti istraživanje njezina podrijetla, tradicije i umijeća izrade prikupljanjem postojećih primjeraka (materijalna pokretna baština) i informacija kako bi se proširilo znanje i bolje razumjela njezina vrijednost. Uslijedila je izložba 2005. godine, a potom i radionica, čime se široj javnosti nastojalo prenijeti znanje o umijeću izrade *sunčane čipke*.

Svi prikupljeni primjerci čipke dokumentirani su i zaštićeni. U zaštiti te revitalizaciji odnosno interpretaciji tradicijske baštine sudjelovali su stručnjaci različitih profila, kao i pojedini zaljubljenici u tradicijske vrijednosti. Lokalna je zajednica pružila pomoć Muzeju u procesu prikupljanja informacija i predmeta ukrašenih *sunčanom čipkom* te pokrenula aktivnosti za utvrđivanje umijeća izrade *sunčane čipke* kao nematerijalnoga kulturnog dobra,¹¹ surađujući pritom s konzervatorskom strukom.¹²

Suradnja Muzeja i Konzervatorskog odjela

Muzej Brodskog Posavlja i Konzervatorski odjel u Slavonskom Brodu na X., jubilarnom SEK-u, održanome u listopadu 2023., u drugom su se dijelu prvog tematskog sklopa *Prirodne i društvene promjene koje ugrožavaju baštinu* predstavili radom *Izazovi zaštite muzejske i konzervatorske građe u izvanrednim okolnostima: praksa i perspektive na primjeru baštinskih institucija na području grada Slavonskog Broda*. Temom su željeli upozoriti na važnost dokumentacije i njezinih digitalnih oblika, što je preduvjet za obnovu baštine u slučaju ugroze i havarije.

Dokumentacija sadržava podatke o svim fizičkim obilježjima predmeta, primjerice o mjerama, materijalu od kojega je predmet izrađen, načinu izrade, podatke o proizvođaču ili autoru, vrijeme i mjesto nastanka, podatke o vlasniku, stanju očuvanosti i druge važne podatke. Radi dostupnosti građe, zaštite izvornika, izrade novih proizvoda i usluga

9 Tema VIII. SEK-a bila je *Upravljanje kulturnom baštinom: od valorizacije do interpretacije*.

10 ICOM, *Etički kodeks za muzeje*, 2011, URL: <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Etic-ki-kodeks-za-muzeje.pdf> (pristupljeno 6. svibnja 2024.).

11 Udruga „Sikirevački motivi”, uz potporu Muzeja Brodskog Posavlja i etnologa Zvonimira Toldija te Konzervatorskog odjela u Slavonskom Brodu, uputila ju Ministarstvu kulture 2010. prijedlog za proglašenje umijeća izrade *sunčane čipke* nematerijalnim kulturnim dobrom.

12 Karolina Lukač, „Nematerijalna kulturna baština brodskog Posavlja. Umijeće izrade *sunčane čipke* – život tradicije u suvremenosti”, u: *Zbornik radova VIII. simpozija etnologa konzervatora Makedonije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije i Slovenije*, ur. Viktorija Moneva Altiparmakovska (Bitola: NU Zavod za zaštitu na spomeničite na kulturata i muzej Bitola, Bitola, 2021): 448, 449.

13 Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe, pokrenut 2005. godine, donio je osnovu za razvoj programa i projekata digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe.

14 Krešimir Mijakovac i Karolina Lukač, „Izazovi zaštite muzejske i konzervatorske građe u izvanrednim okolnostima: praksa i perspektive na primjeru baštinskih institucija na području grada Slavonskog Broda”, izlaganje na X. simpoziju etnologa konzervatora, listopad 2024.

15 Gradski i arheološki muzej u Brodu na Savi osnovan je odlukom Gradskog poglavarstva od 23. siječnja 1934., a 1952. seli u zgradu Gradskog magistrata, koji je nekoć služio za potrebe gradske uprave, a danas je spomenik kulture lokalnog značenja. Prvi postav u Magistratu otvoren je 1954. Iste godine Muzej mijenja ime u Muzej Brodskog Posavlja. Muzej se danas koristi prostorima u dvjema zgradama – u zgradi Muzejsko-poslovnog kompleksa i u zgradi Gradskog magistrata.

16 Projekt pregleda stanja jedne od privatnih zbirki na području Brodskog Posavlja započeo je u svibnju 2015. suradnjom Etnografskog odjela Muzeja Brodskog Posavlja i Konzervatorskog odjela u Slavonskom Brodu. Cilj projekta bilo je dokumentiranje privatnih etnografskih zbirki na području Brodskog Posavlja, osiguravanje pomoći pri konzervaciji i preparaciji, provođenje mjera zaštite predmeta te proglašenje kulturnim dobrima vrijednih i očuvanih predmeta koji mogu pridonijeti kulturnome, turističkome, ali i edukativnom bogatstvu tog dijela Hrvatske. Karolina Lukač i Krešimir Mijakovac, „Zaštita privatnih etnografskih zbirki – zbirka tradicijskog teksta vlač. Mate Kneževića”, *Informatica Museologica* 48 (2018): 99.

A SYMPOSIUM OF ETHNOLOGIST CONSERVATORS: THE PRESENTATION OF THE MUSEUM OF BROD POSAVLJE AND THE HERITAGE OF THE BROD REGION AT INTERNATIONAL CONFERENCES

Symposia of ethnologist conservators, in their origins with the participation of experts only from Croatia and Slovenia, are the outcome of twenty years of international collaboration oriented to the problem area of the protection and preservation of the ethnographic and cultural heritage.

The participation of the curator at the symposium was a chance not only to present the work of the Museum of Brod Posavlje and the heritage it looks after but also to present instances of successful collaboration between the Museum and the Slavonski Brod conservation department.

In October 2023 the conservation departments in Trogir and Šibenik, working with Croatian and Slovene fellow ethnologist conservators, organised an international symposium on the protection of cultural heritage with the title “Theoretical and Social Context of the Conservator’s Work”. Ethnologists were joined at the symposium by experts from other disciplines from Slovenia, Croatia, North Macedonia, Serbia and Bosnia and Herzegovina.

te upotpunjavanja fonda ustanove, ali i kao važan cilj u ostvarivanju kulturne politike i kulturnog razvitka zemlje, još od 2005. godine,¹³ muzeje se potiče i na digitalizaciju građe. Digitalizacijom se posredno ostvaruje zaštita građe jer se zbog mogućnosti pristupa digitalnim preslikama smanjuje potreba za korištenjem izvornikâ, što pridonosi njihovom očuvanju i dugotrajnosti.

U zajedničkom izlaganju autori rada nastojali su upozoriti na problematiku prikupljanja, ali, što je još važnije, čuvanja baštine u gradu smještenome u neposrednoj blizini jednoga od glavnih epicentralnih područja u Republici Hrvatskoj i uz rijeku Savu, zbog čega su potresi i poplave na tom području glavne prijetnje za nastanak šteta i uništenje vrijedne građe. Muzej se kroz povijest suočavao s prirodnim katastrofama, a posljednja od njih – olujno nevrijeme u srpnju 2023., još je jedanput podsjetila na važnost dokumentiranja i pravilnu pohranu baštine.¹⁴

Zgradu gradskog Magistrata¹⁵ (na kojoj je u tijeku provedba investicijskog projekta *Rekonstrukcija i dogradnja Muzeja*) 1859. godine oštetio je požar, zbog čega je izgubljena dragocjena dokumentacija i arhivsko gradivo važno za prošlost grada i šire regije. Magistrat, koji je stradao u bombardiranjima grada tijekom Drugoga svjetskog rata, požar je oštetio i 1945. godine. Tijekom razaranja u Domovinskom ratu 1992. zgrada je pretrpjela oštećenja na fasadi, krovu, zidovima i stropovima, zbog čega nije više bilo moguće u nju vratiti stalni postav.

Dana 18. travnja 1964. zgrada Magistrata oštećena je i snažnim potresom jakosti 5,6 po Richteru, s epicentrom u neposrednoj blizini Slavonskog Broda. Srušeni dimnjaci, oštećeno krovšte, pukotine na zidovima, pomicanje nosivih zidova te narušena statika zgrade onemogućili su obavljanje osnovne djelatnosti Muzeja. Olujno nevrijeme nakon potresa, 29. svibnja iste godine, dodatno je pogoršalo stanje – oštećen je krov zgrade te su padaline prodrle u čuvaonice.

Potresi u ožujku i krajem prosinca 2020. prouzročili su nova oštećenja na zgradi Magistrata – pukotine u zidovima i oštećenja krovšta, stolarije i stakala na prozorima.

Ipak, priprema i planiranje, uz mjere prevencije kao što su dokumentiranje i pravilna pohrana građe, samo su neke od pretpostavki očuvanja i smanjenja šteta koje su pridonijele očuvanju građe Muzeja u navedenim izvanrednim okolnostima.

Zaključno. Sudjelovanje na Simpoziju etnologa konzervatora, osim predstavljanja rada Muzeja i baštine Brodskog Posavlja, bila je i prilika da se pokaže dotadašnja uspješna suradnja Muzeja Brodskog Posavlja i Konzervatorskog odjela u Slavonskom Brodu koja je, osim u smislu zaštite i očuvanja tradicijske baštine, rezultirala zajedničkim terenskim radom, stručnim radovima, izložbama te projektom zaštite malih privatnih zbirki.¹⁶ Tradicijska graditeljska baština na selu izložena je snažnom trendu propadanja, stoga je potrebno ubrzati njezino dokumentiranje i objavljivanje kako bi se povećala svijest o njezinoj vrijednosti i skrenula pozornost na gubitak identiteta naselja i kulturnog krajolika. Predstavljanje rada muzealaca na ovakvim skupovima prilika je da se i s muzeološkog stajališta istakne važnost izrade i čuvanja dokumentacije, prikupljanja i čuvanja raznorodne građe vezane za sve oblike kulturne baštine, ali i naglasi potreba zajedničkog rada muzealaca, konzervatora i stručnjaka drugih srodnih institucija.

LITERATURA

1. Lukač, Karolina. „Izimača – objekt tradicijskog gospodarstva brodskog Posavlja”. *Informatica Museologica* 48 (2018): 131-134.
2. Lukač, Karolina. „Izimača – gospodarski objekt tradicijske arhitekture i folklorna manifestacija”. U: *Zbornik radova VI. simpozija etnologa konzervatora Hrvatske i Slovenije*, ur. dr.sc. Žarko Španiček. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 2018., str. 174-188.
3. Lukač, Karolina i Krešimir Mijakovac. „Zaštita privatnih etnografskih zbirki – zbirka tradicijskog teksta vlač. Mate Kneževića”. *Informatica Museologica* 48 (2018): 99-103.
4. Lukač, Karolina. „Nematerijalna kulturna baština brodskog Posavlja. Umijeće izrade sunčane čipke – život tradicije u suvremenosti”. U: *Zbornik radova VIII. simpozija etnologa konzervatora Makedonije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije i Slovenije*, ur. Viktorija Momeva Altiparmakovska. Bitola: NU Zavod za zaštitu na spomeničite na kulturata i muzej Bitola, Bitola, 2021. str. 446-463.
5. Mlinar, Ana. „Početak ponovne suradnje slovenskih i hrvatskih etnologa konzervatora – održavanje SEKA-a”. U: *Zbornik radova II. simpozija etnologa konzervatora Hrvatske i Slovenije*, ur. Ana Mlinar. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Zagrebu, 2003., str. 11-23.
6. Mlinar, Ana i Zoran Čiča. „Uvodna riječ”. U: *Zbornik radova IV. simpozija etnologa konzervatora Hrvatske i Slovenije*, ur. Sanja Buble i Zoran Čiča. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 2015., str. 8-9.

IZVORI

1. Etički kodeks za muzeje. ICOM, <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Eticki-kodeks-za-muzeje.pdf> (6. 2024.). (treba li pisati: pristupljeno u lipnju 2024. ili je to zapravo: 6. svibnja)
2. Odluka o proglašenju zakona o potvrđivanju konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine. *Narodne novine* 5/05 (pristupljeno 6. svibnja 2023.).

Primljeno: 24. lipnja 2024.